

Dziękujemy Ci przede wszystkim, za Twoją stałą troskę o młode pokolenie botaników i za czas jaki poświęcałeś im przy każdej okazji; dziękujemy za to, że przez blisko pół wieku byłeś wspaniałym nauczycielem i mistrzem polskich i nie tylko polskich geobotaników.

Dziękujemy Ci za blisko pięćdziesiąt lat badań na stałych powierzchniach; badań, które są rzadkim przykładem konsekwencji, systematyczności i rzetelności; ich wyniki stanowią dziś podstawę zrozumienia mechanizmów dotyczących dynamiki zbiorowisk roślinnych. Niewiele jest krajów na świecie, które mogą poszczycić się podobnymi badaniami i podobnymi wynikami.

Dziękujemy Ci za Twoją radość i entuzjizm w dzieleniu się wynikami własnych prac i za – jakże rzadką – umiejętność radowania się naukowymi dokonaniem i sukcesami innych.

Dziękujemy za Twoją miłość do drzew i lasu oraz ogromną troskę o ojczystą przyrodę, dziękujemy także za naukową dokumentację tylu bezcennych obiektów naszego dziedzictwa przyrodniczego.

Dziękujemy, że ta Twoja miłość do przyrody, mocą której wygrałeś swą pierwszą młodzieńczą batalię o ochronę Wyspy Konwaliowej, trwała w Tobie przez całe życie i była motorem kolejnych batalii toczonych aż do ostatnich chwil; dziękujemy szczególnie, za lata bezkompromisowej walki o ochronę Puszczy Białowieskiej.

Dziękujemy za Twój nieostentacyjny, ale jakże gorący patriotyzm, obecny we wszystkim, co robiłeś.

Dziękujemy za Twoje umiłowanie prawdy, za rzetelność i bezkompromisowość w dochodzeniu do niej i Twoją za nią odpowiedzialność; dziękujemy za dziecięcą wręcz szczerłość, prostotę i bezkompromisowość pytań, które nam tak często zadawałeś. Stawiałeś prawdę zawsze wyżej, niż źle pojętą przyjaźń, wiedząc, że nie ma prawdziwej przyjaźni tam, gdzie zaczyna brakować miejsca na prawdę.

*prof. Zbigniew Mirek
Białowieża, 2005*

Janusz Bogdan Faliński

(1934 – 2004)

Uczony niepospolitej miary, kierownik Białowieskiej Stacji Geobotanicznej Uniwersytetu Warszawskiego, wieloletni przewodniczący Rady Naukowej Białowieskiego Parku Narodowego. Odszedł od nas nietuzinkowy człowiek, wybitny uczony, erudyta, doskonały organizator, popularyzator wiedzy przyrodniczej, orędownik ochrony Puszczy Białowieskiej, postać wielkiego formatu.

Profesor Faliński urodził się w Wielkopolsce, ukończył Wydział Biologii Uniwersytetu Łódzkiego. W 1959 r. rozpoczął pracę w Stacji Botanicznej w Białowieży, będącej wówczas częścią Instytutu Botaniki PAN. Obiektem jego badań była szeroko rozumiana szata roślinna i jej przemiany pod wpływem czynników naturalnych i działalności człowieka. Zainteresowania badawcze profesora skupiały się na dynamice roślinności i populacji roślinnych w krajobrazie naturalnym, bioróżnorodności zbiorowisk leśnych oraz kartografii i teledetekcji roślinności. Z reguły były to badania wieloletnie oparte o stałe powierzchnie badawcze. Profesor Faliński szczególną uwagę i inwencję przykładał do metodyki badań i rejestracji stanu roślinności stosując zarówno tradycyjne, jak i nowoczesne techniki.

Większość powierzchni badawczych Profesora była zlokalizowana w Puszczy Białowieskiej, zwłaszcza w najcenniejszej jej części to znaczy w Obszarze Ochrony Ścisłej Białowieskiego Parku Narodowego. Uzupełnieniem badań na stałych powierzchniach był założony przy Stacji ogród botaniczny. Poza Puszcą Białowieską obiektami badań w północno-wschodniej Polsce, były: Dolina Łyny, Puszcza Kurpiowska, Dolina Bugu, a zwłaszcza Haćki koło Bielska Podlaskiego oraz okolicę Kleszczel na przedpolu Puszczy Białowieskiej. W Haćkach przedmiotem badań była roślinność ciepłolubna na wzgórzach kemowych z obfitym występowaniem zawilca wielkokwiatowego. Prócz walorów przyrodniczych obiektem tym zainteresowani byli też geolodzy, a zwłaszcza archeolodzy, okazało się bowiem, iż istniało tu nieprzerwanie przez prawie trzysta stuleci osadnictwo człowieka (od V w. p.n.e. do IX w. n.e.). W okolicy Kleszczel obiektem zainteresowania Profesora były zarośla jałowca na miejscu

wyrąbanych lasów sosnowych i naturalna sukcesja wtórna. Wynikiem tych zainteresowań było utworzenie rezerwatu Jelonka.

Zainteresowania badawcze Profesora nie ograniczały się do granic naszego kraju. Przy współpracy z włoskim Uniwersytetem Di Camerino prowadził badania w masywie Gorgano we Włoszech oraz na Syberii w tajdze Pichtowka koło Nowosybirsk.

Profesor skupił wokół siebie 15 specjalistów realizując przez 10 lat pionierskie badania nad rolą roślin zarodnikowych w ekosystemach leśnych Białowieskiego Parku Narodowego prowadzone na stałej powierzchni badawczej (program CRYPTO). Badania te na powierzchni 144 hektarów wykazały ponad 1500 gatunków roślin zarodnikowych, co świadczy o bogactwie tej grupy roślin w lesie zbliżonym do pierwotnego.

Wyniki badań prowadzonych przez Profesora i jego współpracowników publikowano w wydawnictwie Białowieskiej Stacji Geobotanicznej Uniwersytetu Warszawskiego „Phytocoenosis”, które dzięki jego staraniom z niewielkiego, siermiężnego biuletynu przekształciło się w wydawnictwo na europejskim poziomie. Prócz tego wyniki badań były publikowane w szeregu czasopiśmie w kraju i zagranicą. Podsumowaniem ponad czterdziestoletnich badań Profesora są wydawnictwa monograficzne wydawane zarówno w kraju, jak i w renomowanych wydawnictwach zagranicznych. Stały się one podstawą wiedzy o szacie roślinnej Puszczy Białowieskiej dla wszystkich uczonych rozpoczynających badania w Białowieży.

Prócz badań Profesor Faliński organizował liczne spotkania naukowe i konferencje. Najbardziej znane z nich, to Letnie Szkoły Geobotaniczne oraz seminaria i bieżące zajęcia terenowe ze studentami.

Profesor Janusz B. Faliński z Małżonką Profesor Krystyną Falińską na jednym z ostatnich z Seminariów z jego udziałem w Stacji Geobotanicznej Uniwersytetu Warszawskiego w Białowieży (2003 r.).

FOT. J. BOBER

energii Profesora miałem okazję przekonać się niejednokrotnie, gdy po powrocie z Warszawy około północy telefonował do mnie z różnymi propozycjami dotyczącymi funkcjonowania Białowieckiego Parku Narodowego. Na moje pytanie: „Janusz, czy wiesz, która godzina?”, odpowiadał: „Wiem, ale ja jeszcze pracuję”.

Był doskonałym popularyzatorem wiedzy o Puszczy Białowieckiej. Z jego inicjatywy w 1968 r. ukazała się monografia „Park narodowy w Puszczy Białowieckiej”, cztery wydania mapy turystycznej polskiej części Puszczy Białowieckiej oraz seria przewodników „Wszystko o Białowieży”, a także wydany wspólnie ze znanym fotografikiem Profesorem Januszem Maciejem Hereźniakiem album „Zielone grądy i czarne bory

siebie poroże jelenia zdobyte przez ówczesnego sekretarza Komitetu Wojewódzkiego PZPR, jak i jego kierowcy, co więcej wraz z oceną prawidłowości dokonanego odstrzału. Jest zrozumiałe, że były z tym pewne trudności, podobnie jak i z cenzurą przy wydaniu mapy turystycznej, bowiem część zawartych w niej informacji budziła zastrzeżenia panów z ulicy Mysiej w Warszawie. Gdy w 1974 roku na polecenie ówczesnego dyrektora parku dokonano odstrzału żubra w Rezerwacie Ścisłym i zabitego wywieziono przez bramę wjazdową na oczach wycieczki szkolnej, Profesor Faliński organizował listy protestu i publikacje w prasie. Podobnie, gdy w latach 70-tych Komitet Wojewódzki PZPR w Białymstoku zaproponował połączenie wszystkich białowieckich placówek naukowych udało się temu zapobiec publikując w ówczesnej „Gazecie Białostockiej” serię artykułów, które o dziwo wydrukowano bez ingerencji cenzury.

Szczególna troska Profesora dotyczyła ochrony przyrody w ogóle, a Puszczy Białowieckiej w szczególności. W 1975 roku, gdy zapadła decyzja o wydaniu specjalnych zasad zagospodarowania lasów Puszczy Białowieckiej, znana jako Statut Puszczy, wspólnie z nim przekonywaliśmy do tego decydentów w Białymstoku, od których zdania zależała decyzja Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Dla uczczenia 55. rocznicy powstania Białowieckiego Parku Narodowego z inicjatywy Prof. Falińskiego Towarzystwo Przyjaciół Puszczy Białowieckiej zorganizowało konkurs rysunku satyrycznego pod hasłem „Człowiek korona wszelkiego stworzenia”, na który napłynęło kilkaset prac. Prof. Faliński wielokrotnie opowiadał się za ochroną całej Puszczy Białowieckiej. Od 1972 r. był członkiem Rady Naukowej Białowieckiego Parku Narodowego, a od 1991 r. aż do śmierci – jej przewodniczącym.

Był członkiem władz Polskiego Towarzystwa Botanicznego i członkiem Komitetu Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk. Włoski Uniwersytet di Camerino, w uznaniu jego dorobku naukowego, nadał mu w 1998 roku tytuł Doktora Honoris Causa. Bibliografia publikacji zmarłego liczy ponad 350 pozycji, w tym trzy monografie oraz podręczniki akademickie.

CZESŁAW OKOŁÓW

Czarne bory Białowieży...

FOT. J. M. HEREŹNIAK

W badania, opracowywanie materiałów oraz w zajęcia dydaktyczne Profesor Faliński wkładał całą swą niespożytą energię, nie licząc się z czasem. Będąc zmuszony do wielokrotnych wyjazdów do Warszawy, długie podróże pociągiem wykorzystywał do napisania serii artykułów o charakterze felietonów publikowanych w „Wiadomościach Ekologicznych”, wydanej tuż przed śmiercią Autora jako „Wyścig na okręcie „Beagle”. Eseje o uczonych i nauce”.

Zainteresowania Profesora były szerokie, poczynając od literatury pięknej, przez szeroko rozumianą sztukę, teatr i muzykę – na sprawach kuchni kończąc. O niespożytej

Białowieży”. Był współautorem scenariusza dwu wystaw muzeum Przyrodniczo-Leśnego w Białowieży. Białowieccy przewodnicy pamiętają go jako doskonałego wykładowcę na kursach przewodniczkich i zajęciach doszkolających.

Przed laty był inicjatorem, a w latach 1966–1991 prezesem Towarzystwa Przyjaciół Białowieży. Towarzystwo to organizowało liczne wystawy i prelekcje tak o Puszczy Białowieckiej, jak i o ciekawych obszarach kraju i świata. W roku 1970 zorganizowaliśmy w Białowieży w starrym młynie wystawę trofeów myśliwskich, na której rzecz wówczas niespotykana, prezentowano obok